

Ders 8

Эгемен Кыргызстандын Саясий-Социалдык Түзүлүшү

(Bağımsız Kırgızistan'ın Siyasi Ve Sosyal Yapısı)

Kırgızistan, 15 Aralık 1990 yılında egemenliğini kabul edip, 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığın ilan eden demokratik bir ülke. Ülkenin genel siyasi-sosyal yapısı kısaca şu şekilde verilebilir.

Resmî adı: Kırgız Cumhuriyeti, resmî kısa adı: Kırgızistan

Yönetim şekli : Cumhuriyet, Parlamenter Sistem.

Yüzölçümü : 199 950 kilometrekare

Nüfus : 6.204.933 (2018)

Başkenti : Bişkek

Resmi dilleri: Kırgızca ve Rusça

Dini: İslam

Komşu ülkeler: Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Çin

Egemenliğin kabul günü: 15 Aralık 1990

Bağımsızlık ilanı: 31 Ağustos 1991

Anayasa kabulü: 5 Mayıs 1993

Bayrak: Kırmızı fon, merkezinde 40 sarı ışın ortasında *tündük*¹.

Kırgızistan bayrağının kırmızı rengi kahramanlığın ve cesaretin sembolüdür. Altın renginde parlayan güneş huzur ve refahı yansıtır. Ortadaki daire şeklindeki Kırgız otağının üst aydınlatması olan *tündük* evin kutsallığını, aynı zamanda dünyayla kenetlenmiş Kırgız yurdunu anımsatır. Tündük'ün etrafındaki 40 altın ışın ise Kırgız halkının temelini oluşturan kırk boyun birlik ve beraberliğini simgeler.

Devlet Forsu: 14 Ocak 1994 tarihinde kabul edilmiştir. Kırgız Cumhuriyeti'nin Forsunda sembolik olarak güneş, dağlar, göl, ülke için önemli tarım sektörlerinden olan buğday ve pamuk yer almaktadır. Merkezinde yer alan dağ kartalı Eski Türk Devlet geleneğine göre yüksek erdemini temsilidir.

Kırgızistan'ın Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar: BM, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Ekonomi İşbirliği Örgütü (ECO), İslam Konferansı Örgütü (İKO), Dünya Bankası, UNESCO, Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), Uluslar arası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO), BM Sanayi Geliştirme Örgütü (UNİDO), İslam Kalkınma Bankası, Uluslar arası Enerji Ajansı, BM Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP), Asya Kalkınma Bankası (ADB), Avrupa-Atlantik Ortaktık Konseyi (AAOK), Uluslar arası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) .

Kırgızistan'da Siyasi Durum

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Kırgızistan 15 Aralık 1990 'da egemenliğini, 31 Ağustos 1991 'de bağımsızlığını ilan etmiştir.

¹ *Tündük*- Kırgız keçe çadırının üst kısmındaki aydınlatma çatısı. Gündüz açık olur, geceleri ve yağış olduğunda örtülür. Manevi anlamı aileye bir arada tutan çatı anlamına gelmektedir.

Kırgızistan bağımsızlığını kazandıktan sonra geçen kısa süreçte iki önemli siyasi halk ayaklanması yaşanmasına rağmen demokrasiden uzaklaşmamış demokratik değerlere dayanan siyasal rejimini sürdürmeye devam etmektedir.

Orta Doğu ve Orta Asya coğrafyasındaki devletlerin çoğunda rastlanmayan ve varlıkları dahi düşünülmeyen muhalif parti, muhalif-basın-yayın, bağımsız sivil toplum hareketleri, özgür ve şeffaf seçimler ve benzer kavram ve kuramların Kırgızistan'da bulunması bu ülkeye farklı bir konum kazandırmaktadır.

12 Ekim 1991 yılında yapılan seçimlerde Askar Akayev oyların %95ini alarak ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir. Böylece eski Sovyeter Birliğinden dağılmış ülkelerde ilk defa daha önce Komünist Parti teşkilatında idari görevde bulunmamış, otoriter rejimden gelmemiş bir cumhurbaşkanı işbaşına geçmiştir. Ülkenin ilk anayasası 05 Mayıs 1993'de kabul edilmiştir. A.Akayev iktidarı 24 Mart 2005 yılında yapılan halk ayaklanmasıyla devrilmiş ve yerine Kurmanbek Bakiyev getirilmiştir.

Akayev'in de devrilmesine neden olan yolsuzluk suçlamalarına maruz kalan K.Bakiyev de 2010 yılının Nisan ayında çıkan ikinci bir kanlı halk ayaklanmasıyla ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Cumhurbaşkanlığı koltuğuna iki ayaklanmanın da liderlerinden olan felsefe profesörü Roza Otunbayeva geçmiştir. Demokratik bir referandum ile Geçici Hükümet'in başına geçmiş olan Roza Otunbayeva, 1 Aralık 2011'de yapılan seçimlerde aday olmamış, seçilmiş aday Almazbek Atambayev'e görevini devretmiştir. Cumhurbaşkanlığı görevinin sonuncu yılında olan Atambayev 15 Kasım 2017'de yapılan seçimlerde koltuğunu kendi partisinden olan Kırgızistan Başbakanı Sooronbay Ceenbekov'a devretmiştir.

27 Haziran 2010'da yapılan ve halkın % 91 oyu ile kabul edilen Anayasa referandumu ile Kırgızistan'da ikili meclis sistemine son verilmiş, 125 üyeli, geniş yetkilerle donatılmış tek meclis sistemine geçilmiştir. Yeni Anayasa ile cumhurbaşkanının yetkileri sınırlanırken parlamentonun görev ve sorumluluk alanları genişletilmiştir. Böylece Kırgızistan örneğinde Orta Asya'da örnek bir parlamenter sistemin temeli de atılmıştır.

Kırgızistan Bakanlar Kurulu, bir Başbakan, iki Başbakan Yardımcısı, 12 Bakanlıktan oluşmaktadır. Ülkede 26 siyasi parti bulunmakta olup, oy potansiyeli en yüksek partiler; Kırgızistan Sosyal Demokrat Partisi, Ata Meken Partisi, Ata-Curt Partisi, Respublika Partisi ve Komünist Partisi'dir. Kırgızistan bağımsızlığını kazanmasından bugüne kadar dünyanın 178 ülkesi tarafından tanınmış ve bu ülkelerin 155'i ile diplomatik ilişki kurmuştur. Türkiye Kırgızistan'ı ilk tanıyan ve ilk Büyükelçiliğini açan ülkedir.

Kaynaklar:

- Киселев С.В. Древняя история Южной Сибири. – М., 1951.
Бичурин Н.Я. Собрания сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. Т.І. –М.-Л., 1950.
Кызласов Л.Р. История Южной Сибири в средние века. – М., 1984.
Taskin V.S. Materialı po istorii syunnu (po kitayskim istoçnikam). Vıp. I.- М., 1968.

Kyuner N.V. Kitayskie izvestiya o narodah Yujnoy Sibiri, Tsentralnoy Azii i Dalnego Vostoka. – M.,1961.

Melioranskiy P. Pamyatnik v čest Kyul – tegina // Zapiski Vost. Otd. Russk. Arheologičeskogo obščestva. T.XII. Spb., 1899.

Malov S.E. Pamyatniki drevnetyurkskoy pismennosti. –M.-L., 1951. S.36.

Bernštam A. İstoričeskoe prošlo kirgizskogo naroda. – Frunze, 1942. S.11-13.

Karaev Ö. Pamyatnik v čest ‘Kirgizskogo sına’ v Sudji.//Vostočnyye avtorı o kirgizah.- Bişkek:Kirgızstan, 1994.

Vasilyev D.D.Grafičeskiy fond pamyatnikov tyurkskoy runičeskoj pismennosti Aziatskogo areala. – M., 1964.

Radloff W.W. Die altturkischen İnschribten in der Mongolei. I und II Lief. St. Pbg. 1894.

Karayev Ö.Vostočnyye avtorı o kirgizah.Bişkek:Kirgızstan, 1994.

Кычанов Э.И. Кочевые государства от гуннов до манчжуров. –M., 1997.

Ploskih V.M., Cunuşaliev D.D. İstoriz Kirgızov i Kirgızstana. – Bişkek: Paritet İfo, 2009.